

بختی پیرامون ماده ۹۱ قانون محاسبات عمومی

دکتر صدرا میرمحمدی

مسئولیت قانونی آن بدهد، خود نیز باید از نظر انجام وظایف محوله در قانون محاسبات عمومی، واجد صلاحیت لازم باشد. زیرا که با مسئولیت‌های مصرحه در ماده ۵۳ پیرامون « تشخیص و انجام تعهد و تسجیل و حواله » عملاً از اختیار بیشتری نیز برخوردار بوده و دستور او منجر به پرداخت می‌گردد. بدین ترتیب فرض منطقی منتج از مواد ۵۳ و ۹۱ حاکی از آن است که کسی که نظارت قانونی را اعمال می‌کند

(ذیحساب)، بایستی از لحاظ نظارت بر مسئولیت‌های مورد اشاره در ماده ۵۳ دارای اطلاعات، تخصص و مسئولیت‌بیشتری باشد. این تناقض می‌تواند هدف قانون‌گذار را نقض کرده و فرضاً موجب شود تا به نادرست و جوهی از خزانه‌شهرکتهای دولتی خارج شده و استیفای آن موکول به ادعای وزارت امور اقتصادی و دارایی و دیوان محاسبات عمومی گردد.

۳- تکلیف مقرر شده در ماده ۹۱ مربوط به « وجه‌سند هزینه » است. این اصطلاح مخصوص وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی است، زیرا در شرکت‌های دولتی این مفهوم ممکن است با مفهوم پرداخت‌های غیرقطعی مثل پیش‌پرداخت و علی‌الحساب مطابقت نداشته و در موارد اخیر پرداخت‌های خلافی انجام شود. به عبارت دیگر آیا این دستور فقط در مورد اقلامی است که هزینه می‌شود یا مشمول پرداخت‌های مربوط به پیش‌پرداخت‌ها، علی‌الحساب و مصرف کالا از انبارها و ... نیز می‌شود؟

۴- از اساسنامه شرکت‌های دولتی و قانون تجارت نیز چنین استنباط می‌شود که مسئولیت جریان صحت و سلامت فعالیت‌های مالی با هیأت مدیره شرکت است و ذیحساب بموجب قانون محاسبات عمومی، مسئولیت نظارت قانونی دارد و در نتیجه می‌تواند در پاره‌ای از جریان‌ات شرکت دخالت داشته و بر روند آنها تاثیر بگذارد.

بدین ترتیب چگونه می‌توان مطمئن بود که شرکت‌ها در اجرای وظایف خود خواسته یا ناخواسته دچار عکس‌العمل صریح یا ضمنی نسبت به ذیحساب نگردند و در این صورت چگونه می‌توان توقع داشت ذیحساب به آن نحوی که قانون محاسبات عمومی در نظر داشته است در کار خود موفق شود؟

بنابر ملاحظات گفته و ناگفته و باقیمانده، که در ذهن ذیحسابان و مسئولین دستگاه‌های اجرایی وجود دارد، شایسته است اگر در فلسفه شرکت‌های دولتی و استقلال آنها از

« جریان عمومی مالی دولت »، هنوز تصمیم‌جدي در دست اقدام و بررسی نباشد، حداقل تضاد امر نظارت قانون توسط ذیحساب‌ها از شرکت‌های دولتی مورد بازنگری و بررسی موشکافانه قرار گیرد.

بر پایه مفاد ماده ۹۱ قانون محاسبات عمومی مصوب سال ۱۳۶۶ ذیحساب در اجرای وظیفه نظارت قانونی محوله چنانچه « انجام خرجی را برخلاف قانون و مقررات تشخیص دهد، مراتب را با ذکر مستند قانونی مربوط کتیباً به مقام صادرکننده دستور خرج اعلام می‌کند. مقام صادرکننده دستور، پس از وصول گزارش ذیحساب چنانچه دستور خود را منطبق با قوانین و مقررات تشخیص داده و مسئولیت قانونی بودن دستور خود را کتیباً ذکر مستند قانونی به‌عهده بگیرد و مراتب را به ذیحساب اعلام نماید، ذیحساب مکلف است وجه سند هزینه مربوط را پس از ضمیمه نمودن دستور کتیبی متضمن قبول مسئولیت مذکور، پرداخت و مراتب را با ذکر مستندات قانونی مربوط به وزارت امور اقتصادی و دارایی و رونوشت آن را جهت اطلاع به دیوان محاسبات کشور گزارش نماید. وزارت امور اقتصادی و دارایی در صورتی که مورد را خلاف تشخیص داد مراتب را برای اقدامات قانونی لازم به دیوان محاسبات کشور اعلام خواهد داشت »

برای اجرای این ماده قانونی (حداقل در شرکت‌های دولتی) در تکمیل آنچه که در شرح وظایف و مسئولیت‌های ذیحساب طبق قانون محاسبات عمومی تعیین گردیده است، نکاتی باید تعریف و تبیین شود که مواردی از آنها به شرح زیر است :

۱- در فرآیند انجام وظیفه نظارت مالی توسط ذیحساب دو حالت محتمل است : اول این‌که ذیحساب انجام خرجی را برخلاف قانون و مقررات تشخیص بدهد که در این صورت براساس مفاد ماده ۹۱ عمل خواهد نمود. حالت دوم این‌که ذیحساب امری را برخلاف قانون و مقررات تشخیص ندهد، ولی پس از بررسی‌های مراجع ذیصلاح مشخص شود که این امر برخلاف قانون و مقررات بوده است.

در حالت اول مسئولیت ذیحساب که امر تطبیق پرداخت بوده است را چگونه باید ارزیابی کرد؟ ضمن آنکه عمده‌تأذیحساب در عین حال مسئولیت‌های دیگری را نیز به‌عهده دارد که ایفای آن مستلزم برخورداری از دانش تخصصی مالی و تجارب کافی می‌باشد. براین اساس اگر فرض قانون‌گذار بر تأیید تجمع این صلاحیت‌ها در شخص ذیحساب باشد، آیا جایگاه ذیحساب را در مورد تشخیص قانونی بودن یک دستور خرج، نمی‌توان یک نوع قضاوت و یا حداقل حکمیت تلقی نمود؟ بدیهی است که در این صورت بایستی به تشخیص ذیحساب احترام گذاشت. البته این حالت با فرض وجود جایگاه و ابزار متناسب دیگری از جمله نحوه انتصاب، استقلال ذیحساب از دستگاه اجرایی ذیربط از لحاظ جایگاه سازمانی و استقلال مالی و بطور کلی به شکلی متفاوت از وضع فعلی متصور است که وقوع آن بعید به نظر می‌رسد.

۲- در صورتی که مقام صادرکننده دستور، بخواهد بر پایه ماده ۹۱ پاسخ‌های مستندی مبنی بر انطباق دستور خرج با قوانین و مقررات جاری و پذیرش